

UDK 614.2(575.1)

**O‘ZBEKISTONDA AHOLIGA TIBBIY XIZMAT KO‘RSATISH
TIZIMINI HUDUDIY TASHKIL ETISHNING NAZARIY VA
AMALIY JIHATLARI**

Allanov Shuxrat Qilichovich

Termiz davlat pedagogika instituti katta o‘qituvchisi.

Abdihakurova Guljahon O‘rol qizi

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasida aholiga tibbiy xizmat ko‘rsatish tizimini hududiy tashkil etishning dolzarb masalalari tadqiq etiladi. Maqolada sog‘liqni saqlash tizimining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati, tarixiy ildizlari hamda bugungi kundagi kadrlar ta‘minoti tahlil qilingan. Shuningdek, shahar va qishloq joylarda tibbiy xizmat ko‘rsatishning o‘ziga xos xususiyatlari, ayrim mutaxassisliklar bo‘yicha shifokorlar yetishmovchiligi va kasallanish dinamikasi statistik ma‘lumotlar asosida yoritilgan.

Kalit so‘zlar: sog‘liqni saqlash, hududiy tashkil etish, tibbiy xizmat, demografiya, kadrlar salohiyati, statsionar yordam, birlamchi tibbiy-sanitariya yordami.

**THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF THE
TERRITORIAL ORGANIZATION OF THE HEALTH CARE SYSTEM
IN UZBEKISTAN.**

Allanov Shukhrat Kilichovich

Senior teacher at Termez State Pedagogical Institute.

Abdihakurova Guljahon Ural kyzy

Student at Termez State Pedagogical Institute

Abstract

This article examines current issues of regional organization of medical services to the population in the Republic of Uzbekistan. The article analyzes the socio-economic significance of the healthcare system, its historical roots, and the current state of human resources. Furthermore, the specific features of medical services in urban and rural areas, the shortage of doctors in certain

specialties, and the dynamics of morbidity are highlighted based on statistical data.

Keywords: healthcare, regional organization, medical service, demography, human resources potential, inpatient care, primary health care.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ МЕДИЦИНСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ.

Алланов Шухрат Киличович

Старший преподаватель Термезского государственного
педагогического института.

Абдишукурова Гульджахон Урал кызы

Студентка Термезского государственного педагогического института

Аннотация

В данной статье исследуются актуальные вопросы территориальной организации медицинского обслуживания населения в Республике Узбекистан. В статье анализируются социально-экономическая значимость системы здравоохранения, её исторические корни и современное состояние кадрового обеспечения. Также на основе статистических данных освещены особенности оказания медицинских услуг в городских и сельских местностях, дефицит врачей по отдельным специальностям и динамика заболеваемости.

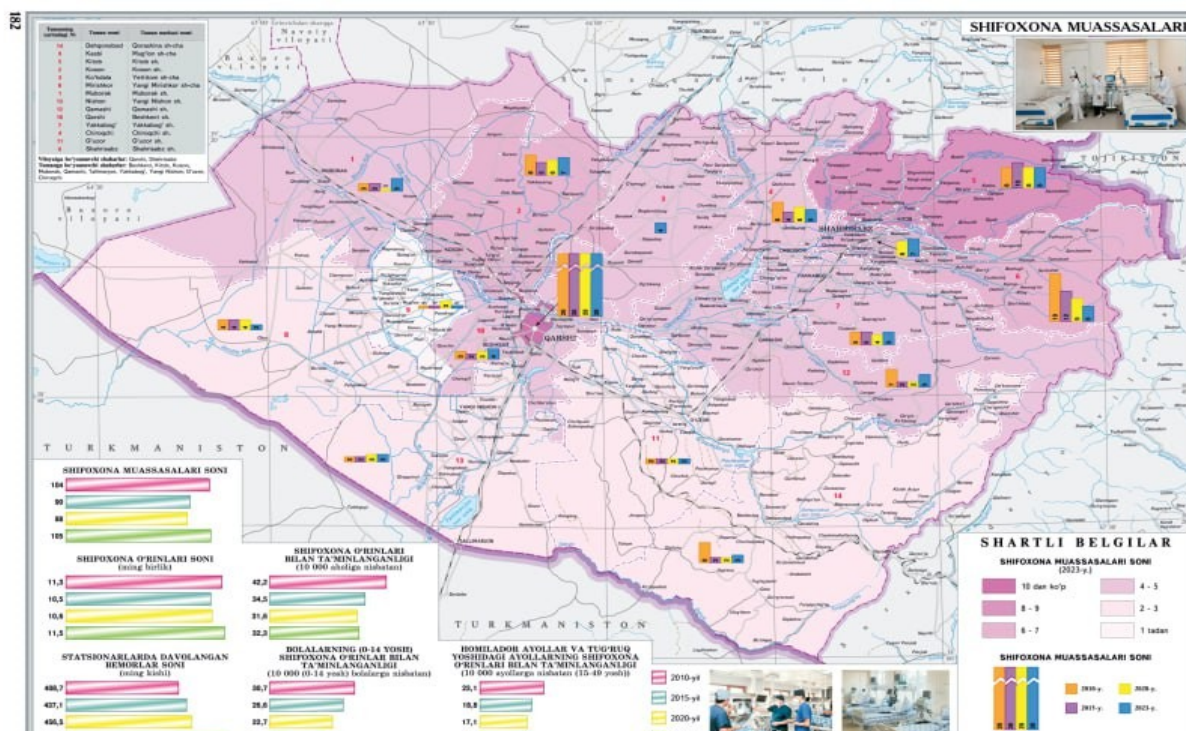
Ключевые слова: здравоохранение, территориальная организация, медицинская услуга, демография, кадровый потенциал, стационарная помощь, первичная медико-санитарная помощь.

Kirish

Mamlakatning strategik taraqqiyoti, iqtisodiy qudrati va xalqaro maydondagi nufuzi bevosita uning inson kapitali sifatiga, xususan, fuqarolarning sog'lig'i va jismoniy barkamolligiga bog'liq. Sog'liqni saqlash tizimi xalq xo'jaligining o'ziga xos tarmog'i bo'lib, u moddiy ne'mat yaratmasa-da,

jamiyatning eng muhim ijtimoiy ehtiyojlarini qondiradi va mehnat resurslarining qayta tiklanishini ta'minlaydi.

O'zbekiston mustaqillikka erishgan ilk kunlardan oq aholi salomatligini muhofaza qilish, onalik va bolalikni qo'llab-quvvatlash hamda sanitariya-profilaktika ishlarini tizimli yo'lga qo'yish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. Ayniqsa, global pandemiya sharoiti tibbiy xizmat ko'rsatish tizimini hududiy tashkil etish va boshqarishda yangicha yondashuvlarni talab etishini ko'rsatdi. Tibbiy muassasalarning joylashuvi, kadrlar taqsimoti va xizmat ko'rsatish sifati o'rtasidagi mutanosiblikni ta'minlash bugungi kunning eng dolzarb ilmiy va amaliy masalalaridan biridir.

Asosiy qism

1. Sog'liqni saqlash tizimining tarixiy va nazariy asoslari

O'zbekiston zaminida tibbiyot madaniyati uzoq tarixga ega. VIII-IX asrlardayoq Movarounnahr va Xuroson hududlarida shifoxonalar uchun maxsus binolar barpo etilgan. XV asrda Buxoro va Samarqand kabi yirik ilmiy markazlarda "Dor ush-shifo" (Davolash uylari) deb nomlangan jamoat shifoxonalari faoliyat yuritgan. Tarixiy manbalarga ko'ra, o'sha davrlarda

shifoxona qurishda hududning iqlimi, suvi va tuprog'ining tozaligiga, ya'ni ekologik omillarga alohida e'tibor qaratilgan.

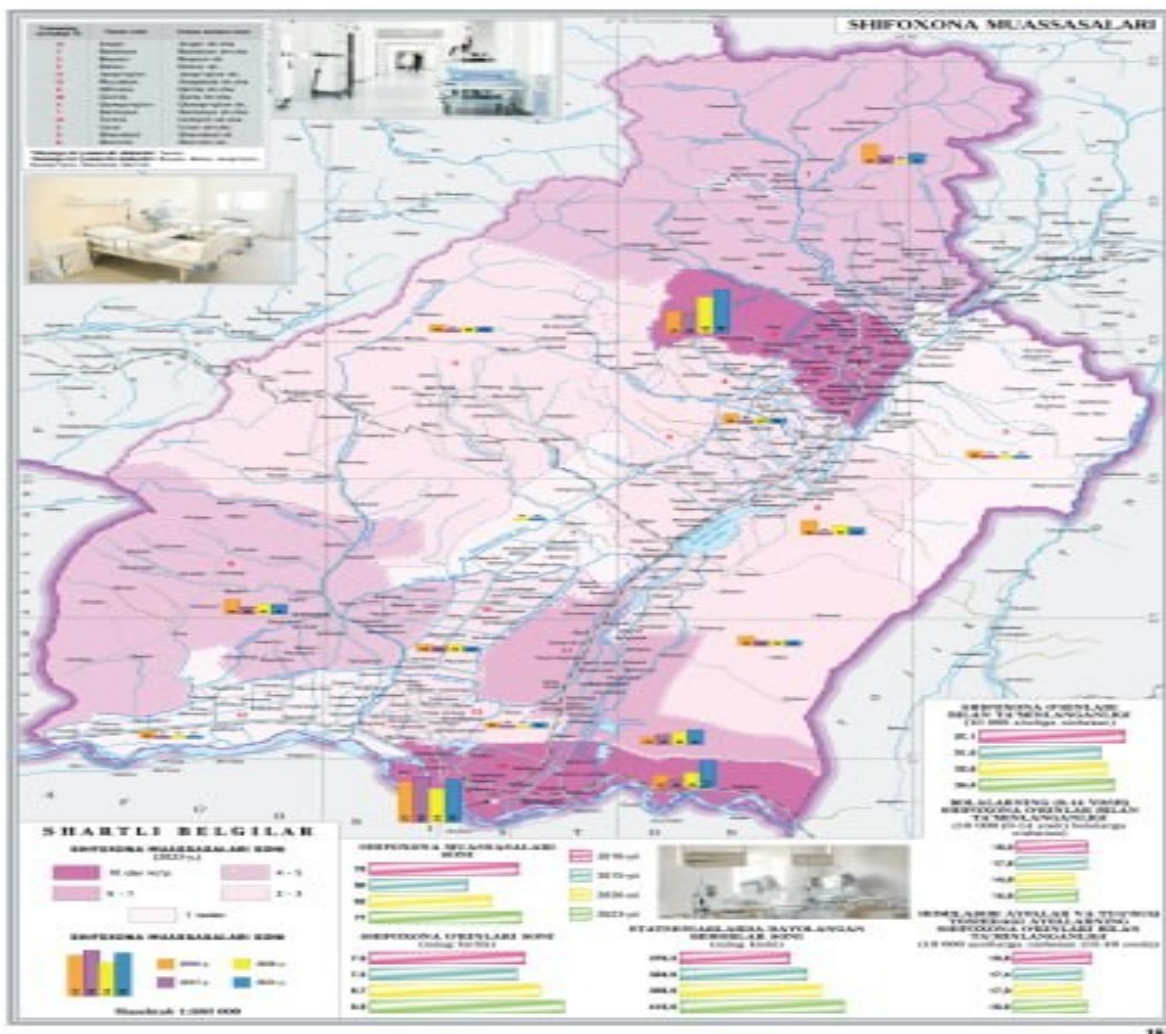
Zamonaviy tushunchada sog'liqni saqlash tizimi – bu kasalliklarning oldini olish, davolash, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish va aholining uzoq umr ko'rishini ta'minlashga qaratilgan ijtimoiy-iqtisodiy tadbirlar majmuidir.

2. Hududiy tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari

Tibbiy xizmat ko'rsatishni hududiy tashkil etishda shahar va qishloq joylarining farqli jihatlari mavjud:

Shahar joylarda: Tibbiyot muassasalarining joylashuvi shaharning demografik sig'imi, arxitekturaviy tuzilishi va yirik sanoat korxonalarining joylashuvi bilan belgilanadi.

Qishloq joylarda: Asosiy omillar aholi punktlarining tarqoqligi, transport infratuzilmasining rivojlanganligi va markaziy shifoxonalargacha bo'lgan masofadir.

3. Kadrlar salohiyati va statistik tahlil

Respublikamizda shifokorlar soni bo'yicha ko'rsatkichlar qo'shni davlatlarga nisbatan barqaror bo'lsa-da, ayrim tor soha mutaxassislarining taqchilligi kuzatilmoqda. Xususan, onkolog, endokrinolog va stomatolog kabi mutaxassislarga ehtiyoj yuqori.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, har 10 ming aholiga to'g'ri keladigan shifokorlar soni dinamikasi quyidagicha o'zgargan:

Stomatologlar: 2000-yilda 2,7 nafarni tashkil etgan bo'lsa, 2022-yilga kelib bu ko'rsatkich 2,2 nafarga tushgan.

Akusher-ginekologlar: 2000-yilda 5,2 nafar bo'lgan bo'lsa, 2022-yilda 3,0 nafarni tashkil etdi.

Aholi sonining o'sishi va shifokorlar soni o'rtasidagi bog'liqlikni quyidagi formula orqali ifodalash mumkin:

$$D = \frac{N}{P} \times 10,000$$

Bu yerda:

D – tibbiy xizmat bilan ta'minlanganlik darajasi (zichlik);

N – ma'lum sohadagi shifokorlarning umumiy soni;

P – hudud aholisining umumiy soni.

Ushbu formula asosida hisoblanganda, aholi sonining o'sish sur'ati (\$P\$) shifokorlar tayyorlash sur'atidan (\$N\$) yuqori bo'lganligi sababli, ta'minlanganlik koeffitsienti (\$D\$) pasayish tendensiyasini ko'rsatmoqda.

4. Kasallanish dinamikasi va hududiy tafovutlar

1991-2022-yillar oralig'ida olingan tahlillar shuni ko'rsatadiki, aholi o'rtasida qon aylanish tizimi, ovqat hazm qilish va endokrin tizimi kasalliklari ortgan. Hududiy kesimda Toshkent shahri, Navoiy, Buxoro va Xorazm viloyatlarida kasallanish ko'rsatkichlari respublika o'rtacha darajasidan yuqoriroqdir. Bunga sabab sifatida ushbu hududlardagi ekologik holat, sanoatlashganlik darajasi va aholi zichligini ko'rsatish mumkin.

Xulosa

O'zbekistonda aholiga tibbiy xizmat ko'rsatishni hududiy tashkil etish masalasi faqatgina tibbiy emas, balki chuqur ijtimoiy-iqtisodiy va geografik asoslarga ega. Olib borilgan tadqiqotlar quyidagi xulosalarni chiqarishga imkon beradi:

1. Kadrlar siyosatini optimallashtirish: Tor soha mutaxassislarini (onkolog, ginekolog, pediatr) tayyorlash va ularni hududlar bo'yicha proporsional taqsimlash zarur.

2. Birlamchi bo'g'inni mustahkamlash: Ayniqsa qishloq joylarda ambulatoriya-poliklinika xizmatini yaxshilash, masofaviy tibbiyot (telemeditsina) imkoniyatlaridan foydalanish lozim.

3. Hududiy o'ziga xoslikni hisobga olish: Tibbiyot muassasalarini loyihalashtirishda hududning demografik prognozi va ekologik vaziyatini inobatga oluvchi matematik modellardan foydalanish maqsadga muvofiq.

Sogʻliqni saqlash tizimidagi islohotlarning samaradorligi bevosita hududiy tafovutlarni bartaraf etish va har bir fuqaro uchun tibbiy yordamning geografik va iqtisodiy jihatdan qulayligini taʼminlashga bogʻliqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 7-dekabrdagi "Sogʻliqni saqlash tizimini tashkil etishning yangi modeli va davlat tibbiy sugʻurtasi mexanizmlarini joriy etish chora-tadbirlari toʻgʻrisida"gi PQ-4913-sonli Qarori.
2. Oʻzbekiston Respublikasi Statistika agentligi maʼlumotnomalari (2000-2022 yu.).
3. Asadov D.A. va boshqalar. "Sogʻliqni saqlashni boshqarish va iqtisodiyoti". – Toshkent, 2018.
4. World Health Organization (WHO). "World Health Statistics 2022: Monitoring health for the SDGs".
5. Soliyev A.S. "Mintaqaviy iqtisodiyot". – Toshkent, 2007.
6. Алланов Ш.К. Личебный пространства Сурхандарьинской области и использование их для рекреации. Журнал, "Экономика и социум" Москва, ISSN 2225-1545 № 1(92)-2023
7. Allanov Sh.Q. Surxondaryo viloyatining rekreatsion resurslari va turizimni rivojlantirish imkoniyatlari. Toshkent, 25 oktyabr 2018 yil